

## OIV INFEKSIYALI BEMORLARGA RETROVIRUSGA QARSHI TERAPIYADA SOG'LIQNI SAQLASHDA HAMSHIRANI ROLI

Xolmatova Nilufar Xabibullayevna

Farg'ona viloyati OITS ga qarshi kurashish markazi poliklinika katta hamshirasi.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.14914350>

**Annotatsiya.** Mazkur maqolada OIV infeksiyasiga chalingan bemorlarga retrovirusga qarshi terapiya jarayonida hamshiralar tomonidan ko'rsatiladigan tibbiy va psixologik yordamning ahamiyati yoritiladi. Hamshiralar bemorlarning dori vositalarini to'g'ri qabul qilishini ta'minlash, ularning salomatligini kuzatish, muqobil tibbiy yordam ko'rsatish va psixologik qo'llab-quvvatlashda muhim rol o'ynaydi. Shuningdek, maqolada hamshiralarning kasallik profilaktikasi, infeksiyaning tarqalishini oldini olish va bemorlarning hayot sifatini yaxshilashdagi o'rni tahlil qilinadi. Tadqiqot natijalari sog'liqni saqlash tizimidagi hamshiralar faoliyatini takomillashtirish hamda OIV bilan kasallangan bemorlarni parvarish qilish bo'yicha samarali strategiyalarni ishlab chiqishga qaratilgan tavsiyalarni o'z ichiga oladi.

**Kalit so'zlar:** OIV, OITS, Retrovirus, Retrovirusga qarshi terapiya, Kasallik, Immunitet.

## THE ROLE OF THE NURSE IN HEALTH MANAGEMENT IN ANTIRETROVIRAL THERAPY OF HIV-INFECTED PATIENTS

**Abstract.** This article highlights the importance of medical and psychological support provided by nurses during antiretroviral therapy for HIV-infected patients. Nurses play an important role in ensuring that patients take their medications correctly, monitor their health, provide alternative medical care, and provide psychological support. The article also analyzes the role of nurses in disease prevention, preventing the spread of infection, and improving the quality of life of patients. The results of the study include recommendations aimed at improving the activities of nurses in the health system and developing effective strategies for caring for patients with HIV.

**Keywords:** HIV, AIDS, Retrovirus, Antiretroviral therapy, Disease, Immunity.

## РОЛЬ МЕДСЕСТРЫ В УПРАВЛЕНИИ ЗДРАВООХРАНЕНИЕМ ПРИ АНТИРЕТРОВИРУСНОЙ ТЕРАПИИ ВИЧ-ИНФИЦИРОВАННЫХ ПАЦИЕНТОВ

**Аннотация.** В данной статье подчеркивается важность медицинской и психологической поддержки, оказываемой медицинским персоналом во время антиретровирусной терапии ВИЧ-инфицированным пациентам. Медсестры играют важную роль в том, чтобы пациенты правильно принимали лекарства, следили за своим

здоровьем, оказывали альтернативную медицинскую помощь, оказывали психологическую поддержку. Также в статье анализируется роль медицинской сестры в профилактике заболеваний, предотвращении распространения инфекции и улучшении качества жизни пациентов. Результаты исследования включают рекомендации, направленные на совершенствование деятельности медицинских сестер в системе здравоохранения и разработку эффективных стратегий ухода за ВИЧ-пациентами.

**Ключевые слова:** ВИЧ, СПИД, Ретровирус, Антиретровирусная терапия, Заболевание, Иммуитет.

### **Kirish**

OIV (Odamning immunitet tanqisligi virusi) bu odamda kasallikka chidamlilikning etishmasligiga olib keladigan virus. OITS bu infektsiyaning natijasidir. Odamning immunitet tanqisligi virusi 1983 yilda OITS o'rganilayotgan paytda aniqlangan. Bu kasallik birinchi marta erkaklar (gomoseksuallar), giyohvandlar va gemofiliya kasalliklari paytida yuzaga kelgan buzilishlarni kuzatish natijasida aniqlangan. Shunga ko'ra, kasallikning dastlabki belgilari uzoq vaqt davomida paydo bo'lmaydi. Odamga bu virusni yuqtirish va OITSga chalinish uchun taxminan 9-11 yil kerak bo'ladi. OIV inson tanasiga kirganda, u birinchi navbatda immunitet tizimining hujayralarini (CD4+ T-limfotsitlar, makrofaglar va dendritik hujayralar) yuqtiradi.

Natijada, hujayralar asta-sekin nobud bo'ladi. OIV faqat immunitet hujayralariga ta'sir qilganligi sababli, inson tanasi oddiy sharoitlarda oson davolanadigan oddiy infektsiyalarga qarshi tura olmaydi. OIV asosan himoyalangan jinsiy aloqa, ifloslangan shprits, igna va boshqa tibbiy asboblardan orqali ham yuqishi mumkin. Virus emizikli onadan bolaga ona suti orqali ham yuqishi mumkin. OIV aniqlangan zahoti antiretrovirus preparatlar bilan davolash infektsiyaning og'irligini va OITS rivojlanish xavfini kamaytirishi mumkin. OIV (odam immunitet tanqisligi virusi) infektsiyasi dunyo miqyosida dolzarb muammolardan biri bo'lib, bemorlarning hayot sifatiga va salomatligiga jiddiy ta'sir ko'rsatadi. Ushbu infektsiya inson immun tizimini zaiflashtiradi va turli infektsiyalarga nisbatan himoyasiz qiladi. Zamonaviy tibbiyotda OIV infektsiyasiga qarshi samarali kurashishning asosiy usullaridan biri retrovirusga qarshi terapiya (RVT) hisoblanadi. Bu davolash usuli virus yuklamasini kamaytirish, bemorlarning immun tizimini mustahkamlash va kasallikning rivojlanishini sekinlashtirishga qaratilgan.

Retrovirusga qarshi terapiyaning samaradorligini ta'minlashda hamshiralar muhim rol o'ynaydi.

Ular bemorlarni muntazam nazorat qilish, dori vositalarini to'g'ri qabul qilishni ta'minlash, sog'lom turmush tarziga rioya qilish bo'yicha maslahat berish va psixologik yordam ko'rsatish kabi mas'uliyatli vazifalarni bajaradilar. Bundan tashqari, hamshiralar OIV infeksiyasining oldini olish va kasallik haqida jamoatchilikni xabardor qilish bo'yicha ham muhim vazifalarni amalga oshiradilar. OIV infeksiyali bemorlarni parvarish qilishda hamshiralar rolini o'rganish, ularning retrovirusga qarshi terapiyadagi vazifalari va bemorlarning hayot sifatini yaxshilashdagi ahamiyati tahlil qilinadi. Shuningdek, hamshiralarning ushbu jarayondagi muammolari va ularni hal qilish bo'yicha tavsiyalar ham ko'rib chiqiladi.

### **Adabiyotlar tahlili va metod**

Odam immunitet tanqisligi virusi (OIV) global sog'liqni saqlash tizimida eng dolzarb muammolardan biri hisoblanadi. Ushbu virus inson immun tizimini zararlab, organizmni turli yuqumli kasalliklarga moyil holga keltiradi. Zamonaviy tibbiyotda OIV infeksiyasini butunlay davolash imkoniyati mavjud bo'lmasa-da, retrovirusga qarshi terapiya (RVT) orqali bemorlarning hayot sifatini yaxshilash va kasallik rivojlanishini sekinlashtirish mumkin. OIV infeksiyasiga chalingan bemorlarga yordam ko'rsatishda hamshiralar muhim o'rin tutadi. Ular nafaqat dori vositalarining to'g'ri qabul qilinishini nazorat qiladi, balki bemorlarni psixologik qo'llab-quvvatlash, ularning sog'lom turmush tarzini olib borishiga ko'maklashish va kasallik profilaktikasini amalga oshirish kabi vazifalarni ham bajaradilar..

### **Asosiy Qism**

#### **OIV Infeksiyasi va Retrovirusga Qarshi Terapiyaning Ahamiyati**

OIV infeksiyasi organizmning immun tizimini zaiflashtiradi va insonni turli infeksiyalarga nisbatan himoyasiz qiladi. Retrovirusga qarshi terapiya esa OIV yuklamasini kamaytirish, immun tizimni mustahkamlash va bemorlarning umrini uzaytirish uchun qo'llaniladigan muhim davolash usuli hisoblanadi. RVTning samarali bo'lishi bemorlarning dorilarni to'g'ri qabul qilishiga va davolanish tartibiga rioya qilishiga bog'liq.

#### **Hamshiraning OIV Infeksiyali Bemorlarni Parvarishlashdagi Asosiy Vazifalari**

Hamshiralar OIV infeksiyali bemorlarning sog'lig'ini saqlash va ularga kerakli tibbiy yordam ko'rsatish uchun quyidagi asosiy vazifalarni bajaradilar:

- **Bemorlarni dori vositalarini muntazam qabul qilishga rag'batlantirish.** RVT faqat muntazam va to'g'ri qabul qilinganda samarali bo'ladi.

- **Sogʻlom turmush tarziga rioya qilish boʻyicha maslahat berish.** Toʻgʻri ovqatlanish, jismoniy faollik va stressni kamaytirish immun tizimni mustahkamlashda muhim ahamiyat kasb etadi.

- **Psixologik qoʻllab-quvvatlash.** OIV tashxisi qoʻyilgan bemorlar koʻpincha depressiya va stressni boshdan kechiradilar, shuning uchun hamshiralarning ruhiy qoʻllab-quvvatlashi muhim hisoblanadi.

- **Kasallik profilaktikasi va tarqalishini oldini olish.** Hamshiralar bemorlarga OIVning yuqish yoʻllari va profilaktik choralari haqida tushuntirish beradi.

#### **Hamshiralar Duch Keladigan Muammolar va Ularni Yechish Yoʻllari**

OIV infeksiyali bemorlarni parvarish qilish jarayonida hamshiralar bir qator qiyinchiliklarga duch keladilar. Ular orasida quyidagilar mavjud:

- **Bemorlarning dori qabul qilish tartibiga rioya qilmasligi.** Buni oldini olish uchun hamshiralar muntazam tushuntirish ishlarini olib borishlari zarur.

- **Jamiyatdagi stigma va diskriminatsiya.** Hamshiralar OIV bilan bogʻliq notoʻgʻri tushunchalarni bartaraf etish uchun targʻibot ishlarini kuchaytirishlari lozim.

- **Ish yuklamasining yuqoriligi.** Koʻp hollarda hamshiralar bemorlarga yetarlicha vaqt ajrata olmaydilar, bu esa parvarish sifatiga taʼsir qilishi mumkin. Buni kamaytirish uchun sogʻliqni saqlash tizimini yanada samarali tashkil etish zarur.

OIV infeksiyasi jiddiy global muammo boʻlib, bemorlarni samarali davolashda retrovirusga qarshi terapiyaning oʻrni katta. Ushbu terapiyaning samaradorligini taʼminlashda hamshiralar asosiy rol oʻynaydi. Ular bemorlarning dori vositalarini toʻgʻri qabul qilishini nazorat qilish, ularga psixologik yordam koʻrsatish va profilaktika tadbirlarini oʻtkazish kabi muhim vazifalarni bajaradilar.

Sogʻliqni saqlash tizimida hamshiralar rolini yanada oshirish, ularning malakasini doimiy oshirib borish va ularni kasbiy qoʻllab-quvvatlash orqali OIV infeksiyasi bilan kurashish samaradorligini oshirish mumkin. Shu sababli, hamshiralar faoliyatini har tomonlama qoʻllab-quvvatlash va ularning ish sharoitlarini yaxshilash dolzarb masalalardan biri hisoblanadi. OIV infeksiyasi asosan qon orqali, jinsiy aloqa va ona sutidan bolaga yuqishi mumkin. Ushbu infeksiya inson immun tizimining asosiy hujayralarini (CD4 hujayralarini) zararlaydi, natijada organizm turli infeksiyalarga qarshi kurasha olmay qoladi. Retrovirusga qarshi terapiya (RVT) bemorlarning hayot sifatini oshirishda eng samarali davolash usuli hisoblanadi.

Ushbu terapiya OIV yuklamasini kamaytirish, bemorning immun tizimini tiklash va kasallikni keyingi bosqichga o'tishining oldini olishga yordam beradi. Ammo bu terapiya faqatgina bemor dori vositalarini to'g'ri va muntazam qabul qilgandagina samarali bo'lishi mumkin.

### **Hamshiraning OIV Infeksiyali Bemorlarni Davolashdagi Asosiy Vazifalari**

OIV infeksiyasiga chalingan bemorlarni davolash jarayonida hamshiralarning roli quyidagi asosiy yo'nalishlarni o'z ichiga oladi:

#### **Bemorlarni Doimiy Nazorat qilish**

- Bemorga OIV va uning oqibatlari haqida tushuntirish berish.
- Davolash rejimiga rioya qilish muhimligini tushuntirish.
- Dori vositalarining to'g'ri va o'z vaqtida qabul qilinishini nazorat qilish.
- Bemorning umumiy ahvolini doimiy monitoring qilish va shifokorga axborot berish.

#### **Dorilarni To'g'ri Qabul Qilishni Nazorat Qilish**

- Bemorlarga retrovirusga qarshi preparatlarning ahamiyatini tushuntirish.
- Nojo'ya ta'sirlarni nazorat qilish va zarurat tug'ilganda shifokorga murojaat qilish.
- Davolanish davomida bemorlarning intizomli bo'lishiga yordam berish.

#### **Psixologik va Ijtimoiy Qo'llab-quvvatlash**

- Bemorlar ko'pincha tushkunlik, ruhiy bosim va ijtimoiy diskriminatsiyaga duch keladilar. Hamshiralar ularni ruhlantirish va psixologik yordam ko'rsatishlari kerak.
- OIV infeksiyali bemorlarni jamiyatga integratsiya qilishda ko'maklashish.
- Bemorlarning oilasi va yaqinlariga tushuntirish ishlari olib borish.

#### **Kasallik Profilaktikasi va Oldini Olish Choralari**

- OIV infeksiyasining yuqish yo'llari va profilaktikasi bo'yicha ma'lumot berish.
- Tug'ruq vaqtida ona-bolaga yuqish xavfini kamaytirish uchun maslahatlar berish.
- Jamoatchilikni OIV bo'yicha xabardor qilish va stigma va diskriminatsiyani kamaytirish bo'yicha targ'ibot ishlari olib borish.

#### **Xulosa**

OIV infeksiyasi inson salomatligi uchun jiddiy tahdid bo'lib, uni nazorat ostida ushlab turish uchun retrovirusga qarshi terapiya muhim ahamiyat kasb etadi. Ushbu terapiyaning samaradorligi esa bemorlarni to'g'ri parvarish qilish va dori vositalarini muntazam qabul qilish bilan bevosita bog'liqdir. Hamshiralar OIV infeksiyali bemorlarning davolanish jarayonida asosiy rol o'ynaydi.

Ular bemorlarga dori vositalarini qabul qilishni nazorat qilish, psixologik yordam ko'rsatish va kasallik profilaktikasini amalga oshirish kabi muhim vazifalarni bajaradilar. Shunday ekan, OIV infeksiyasiga chalingan bemorlarni samarali davolash va ularga sifatli tibbiy yordam ko'rsatish uchun hamshiralar malakasini oshirish, ularning ish sharoitlarini yaxshilash va jamiyatdagi stigma va noto'g'ri tushunchalarni kamaytirish bo'yicha choralar ko'rish zarur.

#### REFERENCES

1. Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti (JSST). (2023). *OIV va OITS bo'yicha global statistika va tavsiyalar*.
2. O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni Saqlash Vazirligi. (2022). *OIV infeksiyasining oldini olish va davolash bo'yicha yo'riqnomalar*. Toshkent.
3. UNAIDS (BMTning OITS bo'yicha dasturi). (2023). *OIV bilan yashovchi bemorlarni qo'llab-quvvatlash va ularning hayot sifatini yaxshilash*.
4. Bekmurodova D. va boshqalar. (2021). *Tibbiyot amaliyotida OIV infeksiyasi va hamshiralarning roli*. Toshkent: Tibbiyot nashriyoti.
5. Vazquez, M., & Smith, J. (2020). *Nursing Interventions in HIV/AIDS Care: A Global Perspective*. Journal of Nursing Research, 35(4), 112-126.
6. G'ulomova N., Ergashev S. (2019). *Infektsion kasalliklarni davolashda hamshiralar faoliyati*. Samarqand: Ilmiy nashr.